

ΦΑΚΕΛΟΣ 2

Β. ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΚΑΙ ΚΕΙΜΕΝΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

2. Εκκλησία του Δήμου

α. Ποιοι συμμετείχαν, αρμοδιότητες:

Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού: Ανακτήθηκε από: <http://www.fhw.gr/chronos/05/gr/politics/321assembly.html> (12/12/2013).

«Η Εκκλησία του δήμου ήταν η συνέλευση του λαού της Αθήνας. Από το 451 π.Χ. είχαν το δικαίωμα να μετέχουν σε αυτή όλοι οι ενήλικες Αθηναίοι που είχαν πλήρη πολιτικά δικαιώματα, τα οποία αποκτούσαν εφόσον ήταν και οι δύο γονείς τους Αθηναίοι πολίτες και αφού είχαν εκπληρώσει τις διετείς στρατιωτικές τους υποχρεώσεις. Αποκλείονταν οι γυναίκες, οι μέτοικοι και οι δούλοι που δεν είχαν πολιτικά δικαιώματα καθώς και όσοι είχαν διαπράξει αδικήματα (άτιμοι). Οι πολίτες που στέλνονταν σε εκστρατείες και οι κάτοικοι της υπαίθρου δεν μπορούσαν πρακτικά να συμμετέχουν συστηματικά σε όλες τις συνεδριάσεις εξαιτίας της απόστασης (Θουκυδίδης, Ιστοριών, 8.72). Από γεωγραφική άποψη, η απόσταση των απώτατων ορίων της Αττικής ήταν σαράντα πέντε χιλιόμετρα και για το λόγο αυτό οι περισσότεροι ψηφοφόροι έπαιρναν μέρος στις συνεδριάσεις, μόνον όταν επρόκειτο να συζητηθούν σοβαρά ή δυσεπίλυτα προβλήματα. Μετά την αποκατάσταση της δημοκρατίας του 404/3 π.Χ., προβλέφτηκε μισθός για τους πολίτες που συμμετείχαν στις συνελεύσεις της Εκκλησίας (εκκλησιαστικός μισθός).

Η Εκκλησία του δήμου αποτελούσε το κυρίαρχο όργανο της αθηναϊκής δημοκρατίας, από την οποία εκπορεύονταν όλες οι εξουσίες. Συζητούσε σημαντικά θέματα που αφορούσαν το πολίτευμα, ψήφιζε τους νόμους, εξέλεγε τους στρατιωτικούς και οικονομικούς άρχοντες (Αριστοτέλους, Αθηναίων Πολιτεία, 43. 1-2 και 44. 4), αποφάσιζε για τον αριθμό των πολιτών, των μετοίκων και των δούλων που θα επιστρατεύονταν, επέβαλλε την ποινή του θανάτου ή της εξορίας καθώς και τη δήμευση της περιουσίας. Ακόμη, καθόριζε την εξωτερική πολιτική της Αθήνας, έπαιρνε τις αποφάσεις για τη σύναψη ειρήνης ή πολέμου και συμμαχίας με άλλες πόλεις και κράτη, δεχόταν τους ξένους πρέσβεις και εξέλεγε τους πρέσβεις της Αθήνας».

β. Συνεδρίες, θέματα και ψηφοφορία:

Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού: Ανακτήθηκε από: <http://www.fhw.gr/chronos/05/gr/politics/322synedries.html> (12/12/2013).

«Η Εκκλησία του δήμου συνεδρίαζε συνολικά περίπου σαράντα φορές το χρόνο, σε τέσσερις τακτικές συνεδριάσεις στη διάρκεια κάθε μήνα (το αττικό έτος ήταν χωρισμένο σε 10 μήνες). Εκτός από τις τακτές γίνονταν και έκτακτες συνεδριάσεις, οι σύγκλητοι ή εκκλησίες φόβου και ταραχής, κάτω από την απειλή ή το πλήγμα μιας κοινής συμφοράς. Κατά τον 5ο αιώνα π.Χ. συνεδρίαζαν στην Πνύκα –ένα χαμηλό λόφο στα δυτικά της ακρόπολης–, όπου υπήρχε και βωμός του Διός Αγοραίου, ενώ κατά τον 4ο αιώνα π.Χ. στο θέατρο του Διονύσου.

Οι συνεδριάσεις άρχιζαν πολύ νωρίς το πρωί και τελείωναν, συνήθως, με τη δύση του ηλίου. Πριν αρχίσει η συνεδρία, θυσίαζαν ένα χοίρο, με το αίμα του οποίου οριοθετούσαν κυκλικά το χώρο, μέσα στον οποίο βρισκόνταν οι πολίτες. Στη συνέχεια, ο κήρυκας διάβαζε τα προβουλευμένα της Βουλής των 500, ακολουθούσε η προχειροτονία και ο κήρυκας ρωτούσε: 'ποιος ζητά το λόγο'; Τυπικά ίσχυε η αρχή της ισηγορίας, αλλά αγόρευαν σχεδόν αποκλειστικά οι ρήτορες. Ο πολίτης που καλούνταν στο βήμα έβαζε στο κεφάλι του ένα στεφάνι από

μυρτιά και γινόταν με τον τρόπο αυτό απαραβίαστος και ιερός, αλλά είχε και την ευθύνη να είναι ιδιαίτερα προσεκτικός στις εισηγήσεις του, εφόσον μπορούσε να παρασύρει το δήμο. Για το λόγο αυτό στα ψηφίσματα γινόταν μνεία του ονόματος εκείνου που είχε κάνει τη συγκεκριμένη πρόταση, 'ο τάδε είπεν', οπότε μπορούσε να τιμωρηθεί, αν αργότερα αποδεικνυόταν ότι η εισήγησή του δεν ήταν σωστή. Η ψηφοφορία γινόταν με χειροτονία, δηλαδή με ανάταση των χεριών, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις ήταν μυστική.

Η πρώτη από τις τέσσερις συνεδριάσεις κάθε πρυτανείας λεγόταν 'κυρία Εκκλησία' και είχε καθορισμένα θέματα συζήτησης, όπως την επιχειροτονία, την έγκριση, δηλαδή την ψηφοφορία για την κρίση της ορθής διοίκησης των αρχόντων, τον επισιτισμό της πόλης, την άμυνα των συνόρων του κράτους, τις εισαγγελίες –δηλαδή τις καταγγελίες των πολιτών για έσχατη προδοσία, από τις οποίες οι πιο γνωστές περιπτώσεις ήταν η παρώδηση των ελευσίνιων μυστηρίων και του ακρωτηριασμού των Ερμών κατά τις παραμονές της σικελικής εκστρατείας (415 π.Χ.)– την οστρακοφορία και την πολιτογράφηση ενός ατόμου.

Όταν η Εκκλησία του δήμου συνερχόταν για δικαστικές υποθέσεις, ονομαζόταν Ηλιαία και αποτελούσε το κύριο ορκωτό δικαστήριο του κράτους. Οι Ηλιαστές συνεδρίαζαν κατά τμήματα από πεντακόσιους ως εξακόσιους πολίτες με ειδική μέριμνα, ώστε να αντιπροσωπεύονται εξίσου οι δέκα φυλές, αλλά και για να ικανοποιηθεί ο ενθουσιασμός των Αθηναίων για δίκες, τον οποίο τόσο εύστοχα σατυρίζει ο Αριστοφάνης στους Σφήκες».

γ. Πολιτογράφηση ξένων από την Εκκλησία του Δήμου:

Μ.Β. Σακελλαρίου, *Η Αθηναϊκή δημοκρατία*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 1999, σ.166-167.

«Ο Δήμος έκρινε άξια προσοχής ορισμένα θέματα, όπως ο οστρακισμός, η άδεια σε πολίτη για να εισηγηθεί ατιμωρητεί ψήφισμα αντίθετο με νόμο, η παροχή αμνηστίας σε κατάδικο, η πολιτογράφηση ξένων, η απόφαση για σύσταση Νομοθετών. Σ' αυτές τις περιπτώσεις, πρώτον, οι πολίτες εξέφραζαν την επιλογή τους όχι με χειροτονία, αλλά με όστρακα, θραύσματα πήλινων αγγείων, ή ψήφους, δηλαδή χαλίκια, γιατί έτσι επιτυγχανόταν μυστικότητα και γινόταν δυνατό να εξακριβωθεί αν είχαν ψηφίσει περισσότεροι από 6000 πολίτες· δεύτερον, χρειαζόταν πλειοψηφία όχι επί οσωνδήποτε παρευρισκομένων πολιτών, αλλά επί 6000 τουλάχιστον, αριθμού που θεωρήθηκε αντιπροσωπευτικός επί του συνόλου των πολιτών. Οι ερευνητές παρατηρούν ότι αυτές οι υποθέσεις θεωρήθηκαν άξιες να κρίνονται έτσι, επειδή άλλες αφορούσαν σ' άτομα, και επομένως οι σχετικές υποθέσεις του Δήμου παραβίαζαν το νόμο που απαγόρευε τις αποφάσεις επ' ανδρί, άλλες ήταν πολύ σημαντικές, άλλες και πολύ σημαντικές ήταν και σ' άτομα αφορούσαν».

δ. Υποθέσεις για τις οποίες δεν προηγούνταν συζήτηση στην Εκκλησία του Δήμου:

Μ.Β. Σακελλαρίου, *Η Αθηναϊκή δημοκρατία*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 1999, σ.252

«Χωρίς συζήτηση διεκπεραιώνονταν οι υποθέσεις που αφορούσαν σ' άτομα και απαιτούσαν την έκφραση γνώμης από 6000 πολίτες τουλάχιστον. Υπενθυμίζουμε ότι αυτές οι υποθέσεις ήταν ο οστρακισμός, η παροχή αδείας σε πολίτη προκειμένου να κινήσει προβολή ή να προτείνει ψήφισμα αντίθετο με νόμο, η αμνηστία πολίτη, η πολιτογράφηση ξένου».